

В статье подчеркивается, что туризм является одной из приоритетных отраслей в Казахстане. Авторам на основе комплексной оценки удалось выявить слабые стороны туристской деятельности в республике. Выявлены особенности развития туристской отрасли, а также что несмотря на незначительный вклад в экономику страны, количество турфирм растет, туристские потоки увеличиваются. Как установлено на основании результатов анализа, большую долю занимает выездной туризм, но очевидно, что развитие въездного туризма является выгодным для экономики страны. В заключении определены факторы, сдерживающие развитие туризма и способствующие улучшению ситуации при их решении, предложены необходимые мероприятия для развития туризма в Казахстане.

УДК 658:338.46
МРНТИ 06.75.73

Джакупова А.К., экономикалық ғылым магистрі, негізгі автор, <https://orcid.org/0000-0001-7962-0285>

«Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті» КеАҚ, Жәңгір хан көшесі, 51, Орал қ., 090009, Қазақстан Республикасы, asel-nur-2012@mail.ru

Амангелдинова А.Э., магистрант, <https://orcid.org/0000-0001-7962-0285>

«Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті» КеАҚ, Жәңгір хан көшесі, 51, Орал қ., 090009, Қазақстан Республикасы, Ayaulym-20@mail.ru

Dzhakupova A.K., Master of Economics Sciences, the main author, <https://orcid.org/0000-0001-7962-0285>

NJSC «West Kazakhstan Agrarian and Technical University named after Zhangir khan», Uralsk, st. Zhangir khan 51, 090009, Kazakhstan, asel-nur-2012@mail.ru

Amangeldinova A.E., Master's student, <https://orcid.org/0000-0001-7962-0285>

NJSC «West Kazakhstan Agrarian and Technical University named after Zhangir khan», Uralsk, st. Zhangir khan 51, 090009, Kazakhstan, Ayaulym-20@mail.ru

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕДЕГІ ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕСТІ МЕМЛЕКЕТТІК ҚОЛДАУДЫҢ МӘНІ МЕН МАЗМҰНЫ

THE ESSENCE AND CONTENT OF STATE SUPPORT FOR SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESSES – THEORY AND INTERNATIONAL EXPERIENCE

Аннотация

Зерттеу тақырыбының өзектілігі шағын және орта кәсіпкерлігін қолдаудың мемлекеттік инфрақұрылымы әртүрлі институттармен ұсынылатындығына және шағын орта бизнес субъектілерін қолдау мен дамытудың жаңа институттарының пайда болуына, оның ішінде кәсіпкерлерді қолдау жөніндегі мемлекеттік өкілеттіктерді үшінші тарап коммерциялық ұйымдарына беруге байланысты. Алайда, бұл институттардың қызметі құрылымдалмаған, шок-ты қолдау бағыттары қайталанады, кәсіпкерлер үшін орталықтандырылған бірыңғай "кіру нүктесі" жоқ. Мемлекеттік мекемелердің шағын орта бизнес субъектілері арасынан өтініш берушілермен өзара іс-қимылы және шағын және орта кәсіпкерлік субъектілерін ақпараттық, талдамалық, әдістемелік, құқықтық және басқа да қолдау түрлерін ұйымдастыру жөніндегі жұмыстар кәсіпкерлік ұйым қызметінің ерекшелігі мен даму сатысы ескерілмей жүзеге асырылады, бұл кәсіпкерлік қызмет субъектілерінің нақты сұранысы мен өзекті қажеттіліктеріне нашар тәуелділікті негіздейді. Заңнамалық базаның жиі өзгеруі; шағын және орта кәсіпкерлікті қолдау инфрақұрылымын дамытуға жүйелі тәсілдің болмауы (бұдан әрі - шок), шағын және орта кәсіпкерлік үшін көрсетілетін қызметтердің сапасын кешенді мониторингтеудің және бақылаудың болмауы және т. б.) экономикалық кедергілер (елдегі экономикалық жағдайдың белгісіздігі, рубль бағамының өсуі нәтижесінде шикізат бағасының үнемі өсуі, несиелер мен салықтардың жоғары ставкалары, төлем қабілеттілігінің төмендеуі және т. б.).

ANNOTATION

The relevance of the research topic is due to the fact that the state infrastructure for supporting small and medium-sized businesses is represented by various institutions and the emergence of new institutions for supporting and developing small and medium-sized businesses, including the transfer of state powers to third-party commercial organizations to support entrepreneurs. However, the activities of these institutions are not structured, the directions of support for SMEs are repeated, and there is no single centralized "entry point" for entrepreneurs. The work on the interaction of state institutions with applicants from among small and medium-sized businesses and the organization of information, analytical, methodological, legal and other types of support for small and medium-sized businesses is carried out without taking into account the specifics of the business organization's activities and the stage of development, which justifies poor dependence on the actual needs and actual needs of business entities. Frequent changes in the legislative framework; lack of a systematic approach to the development of infrastructure to support small and medium-sized businesses (hereinafter referred to as SMEs), lack of comprehensive monitoring and control over the quality of services provided for small and medium-sized businesses, etc.) economic barriers (uncertainty of the economic situation in the country, constant increase in commodity prices as a result of the growth of the ruble exchange rate, high rates of loans and taxes, a decrease in solvency, etc.).

Кілтмі сөздер: бизнес, өнім, талдау, макроэкономика, шағын бизнес, орта бизнес, фактор.

Key words: business, product, analysis, macroeconomics, small business, medium business, factor.

Кіріспе. Мақалада халыаралық тәжірибедегі шағын орта бизнестің даму тенденциясын қарастырдым. Зерттеу тақырыбының өзектілігі шағын және орта кәсіпкерлігін қолдаудың мемлекеттік инфрақұрылымы әртүрлі институттармен ұсынылатындығына және шағын орта бизнес субъектілерін қолдау мен дамытудың жаңа институттарының пайда болуына, оның ішінде кәсіпкерлерді қолдау жөніндегі мемлекеттік өкілеттіктерді үшінші тарап коммерциялық ұйымдарына беруге байланысты. Мазмұндық тұрғыдан алғанда, шағын және орта бизнес арасындағы айырмашылықтар оларды бөлудің ресми критерийлерімен байланысты. Оларды бөлу критерийлерінің жиынтығы әртүрлі.

Заңнамалық базаның жиі өзгеруі; шағын және орта кәсіпкерлікті қолдау инфрақұрылымын дамытуға жүйелі тәсілдің болмауы (бұдан әрі-шок), шағын және орта кәсіпкерлік үшін көрсетілетін қызметтердің сапасын кешенді мониторингтеудің және бақылаудың болмауы және т. б.) экономикалық кедергілер (елдегі экономикалық жағдайдың белгісіздігі, рубль бағамының өсуі нәтижесінде шикізат бағасының үнемі өсуі, несиелер мен салықтардың жоғары ставкалары, төлем қабілеттілігінің төмендеуі және т. б.). Көптеген эмпирикалық зерттеулер шағын орта бизнесте жаңа жұмыс орындарын құрудағы, радикалды инновацияларды енгізу мен коммерцияландырудағы маңыздылығын көрсетті. Мемлекеттік қолдаудың тиісті деңгейінде шағын орта бизнес қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді кезеңдерде айтарлықтай жетістіктерге қол жеткізе алады. [1,2,3,8]

Зерттеу материалдары мен әдістері. Зерттеудің теориялық негізі шетелдік және ресейлік монографияларда, ғылыми еңбектерде және практикаға бағытталған зерттеулерде көрініс тапқан ұғымдар мен іргелі ережелер болды. Экономикалық теория саласындағы күрделі адаптивті жүйелер теориясы, мүдделі тараптар теориясы, кәсіпкерлік, шағын және орта кәсіпкерлік секторын дамытуды мемлекеттік реттеу [4,5,6,7] Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік Кодексында екі өлшем қолданылады - (а) қызметкерлер саны және (б) кәсіпорынның жылдық айналымы. Бұл ретте микро және шағын бизнес үшін бизнестің осы түрлеріне жатқызудың жоғарғы шегі экономикалық дамыған елдермен және қарқынды дамып келе жатқан нарықтары бар елдермен салыстырғанда жоғары. Көрсеткіш бойынша жылдық айналым экономикалық дамыған елдермен және қарқынды дамып келе жатқан нарықтары бар елдермен салыстырғанда біршама төмен. [9,10]

Критерийлерді талдау елдердің микро және шағын бизнесті дамытудың бастапқы немесе бастапқы деңгейі ретінде қарастыратындығын көрсетеді. Ал орта бизнес

шағын бизнестен ірі бизнеске "өтпелі" позицияны иеленеді. Рас, ұйымдық және өндірістік құрылымның икемділігі есебінен шағын орта бизнес ұлттық және әлемдік экономикада маңызды нәтижелер көрсетуде. [17,18,20]

Нәтижелер және оларды талқылау. Шағын бизнес - бұл кең таралған түрі, онда жұмыспен қамтылғандар саны 10-50 адам болуы мүмкін. АҚШ (экономика салаларына байланысты 20-99) және ҚХР (11-20, ал экономиканың кейбір салалары үшін жоғарғы шек 50 адамға жетеді) ерекшелік болып табылады. ЕАЭО елдерінің ішінде Қырғызстанда шағын бизнес кәсіпорындары 75 адамға дейін, ал басқа елдерде 100 адамға дейін жұмыс істей алады. Экономикалық дамыған елдердегі шағын бизнес кәсіпорындарының орташа жылдық айналымы 2,3–11,7 млн. АҚШ. Экономикасы қарқынды дамып келе жатқан елдер, сондай-ақ ЕАЭО елдері мәнді біршама аз пайдаланады.

Микробизнес-жұмыспен қамтылғандар саны аз және орташа жылдық айналым көлемі бар шағын ұйым. Экономикасы дамыған елдерде және қарқынды дамып келе жатқан нарықтары бар елдерде микробизнеске орта есеппен 10-ға дейін қызметкері бар кәсіпорындар жатады. ЕАЭО елдерінде микробизнеске 15-ке дейін қызметкері бар кәсіпорындар жатады. Өлшемнің орташа жылдық айналымы 0,7-2,3 млн. АҚШ. Бұл ретте ЕО, ҚХР және РФ елдері айналымның неғұрлым жоғары мәнін пайдаланады. Қорытынды теңгерім микробизнес кәсіпорындары үшін 2,3 млн. АҚШ. [11,12,13,14]

Әдетте 250-300 адамды жалдайтын ұйымдар орта бизнес болып саналады. Бұл ретте АҚШ-та 500-ге жуық қызметкері бар кәсіпорындар орта бизнес санатына жатады. ҚХР-да тағы бір жіктеу қабылданды. Онда орта кәсіпорындарға 20-дан 300-ге дейін жалдамалы қызметкерлері бар кәсіпорындар жатады.

Қазақстанда орта бизнес кәсіпорындарына қызметкерлер саны 101-ден 250-ге дейінгі ұйымдар жатады. Бұл кәсіпорындарды кейбір алымдарды төлеуден босатады (мысалы, "Атамекен" Ұлттық Кәсіпкерлер палатасына мүшелік жарна), дегенмен бұл екінші деңгейдегі банктерден (ЕДБ) кредит алу кезіндегі шектеу болып табылады.

Мұндай кәсіпорындардың орташа жылдық айналымы 10-60 млн. АҚШ. Сингапурда-74 млн. АҚШ. Чили мен Арменияда осы көрсеткіш бойынша ең төменгі шек анықталды – 2-ден 4 млн. АҚШ.

Әлемнің көптеген елдерінде кәсіпорындарды жіктеудің екі критерийі (жұмысшылар саны және кәсіпорынның жылдық айналымы) қолданылғанына қарамастан, Үндістан тек бір көрсеткішпен – кәсіпорынның капитал активтерімен жұмыс істейді. Бұл өлшем Армения мен Жапонияда қолданылады. [15,16]

Критерий кәсіпорынның қорытынды балансы ЕО және Түркия елдерінде жиі кездеседі.

Қырғызстанның микро және орта бизнесті бөлудің заңмен белгіленген критерийлері жоқ. Заңнамаға сәйкес тек шағын бизнес бөлінеді.

Шағын және орта бизнесті бөлу критерийлерін мұқият зерделеу қазақстандық өлшемшарттардың жалпы қабылданған Халықаралық көрсеткіштерге сәйкес келетінін анықтауға мүмкіндік берді.

Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік Кодексында екі өлшем қолданылады - (а) қызметкерлер саны және (б) кәсіпорынның жылдық айналымы. Бұл ретте микро және шағын бизнес үшін бизнестің осы түрлеріне жатқызудың жоғарғы шегі экономикалық дамыған елдермен және қарқынды дамып келе жатқан нарықтары бар елдермен салыстырғанда жоғары.

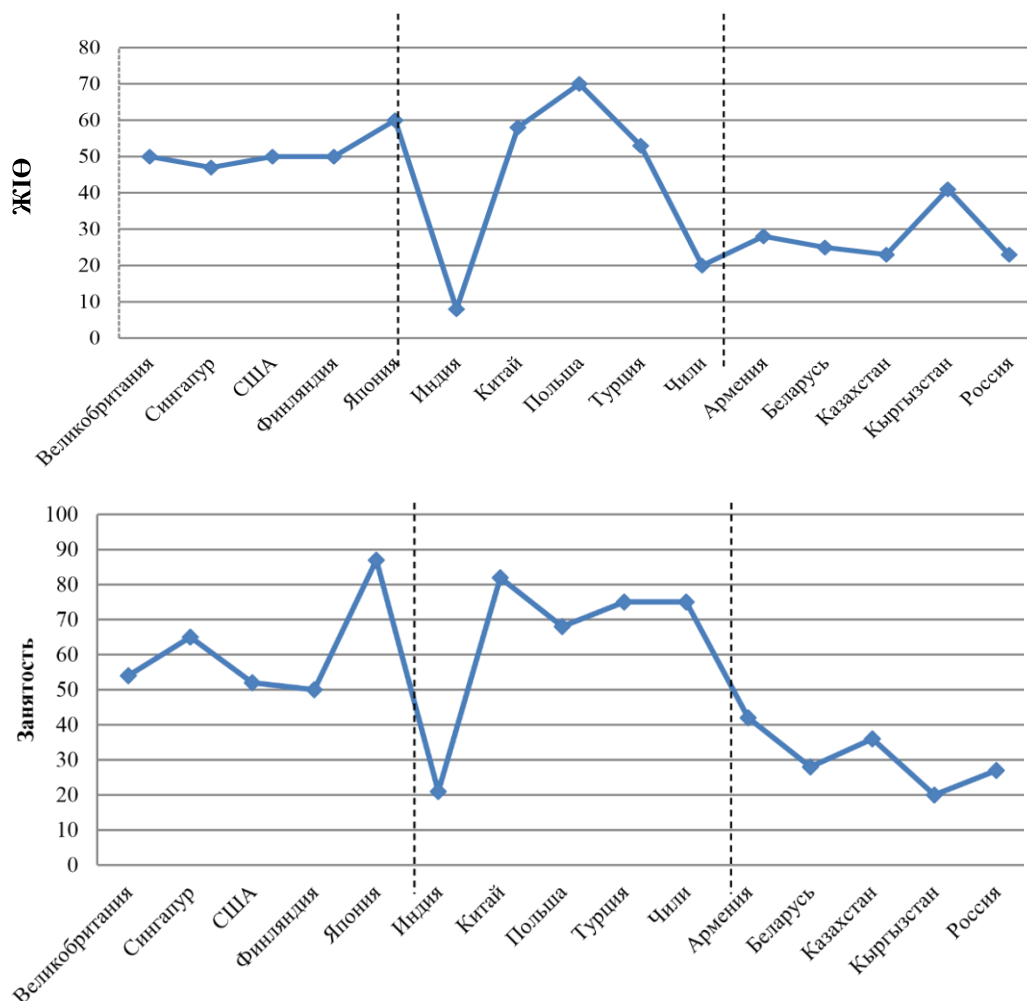
Шағын орта бизнестің жұмыспен қамтуға қосқан үлесі 70% - дан асады, бұл мән 20% - ға тең Үндістан болып табылады (сурет 1).

1-сурет Еуразиялық экономикалық одақ елдері үшін шағын орта бизнестің жалпы ішкі өнімге үлесі 20-дан 30% - ға дейінгі аралықта екендігін айқын көрсетеді, Қырғызстан қоспағанда, бұл көрсеткіш 40% - ға жетті. Шағын орта бизнестің жұмыспен қамтуға қосқан үлесі 20-дан 40% - ға дейін түрленеді, ең төменгі көрсеткіш Қырғызстанда-20%, Армения үшін бұл көрсеткіштің мәні 40% - дан асты. [4,5,6]

Көрсеткіш бойынша жылдық айналым экономикалық дамыған елдермен және қарқынды дамып келе жатқан нарықтары бар елдермен салыстырғанда біршама төмен.

Критерийлерді талдау елдердің микро және шағын бизнесті дамытудың бастапқы немесе бастапқы деңгейі ретінде қарастыратындығын көрсетеді. Ал орта бизнес шағын бизнестен ірі бизнеске "өтпелі" позицияны иеленеді. Рас, ұйымдық және өндірістік

құрылымның икемділігі есебінен шағын орта бизнес ұлттық және әлемдік экономикада маңызды нәтижелер көрсетуде.

Сурет 1 – Шағын орта бизнестің ЖІӨ-ге және жұмыспен қамтуға қосқан үлесі %

Ескертпе:

1 көздерден алынған 2019-2020 жылдардағы деректер;

2 автор құрастырған.

Шағын орта бизнестің жалпы ішкі өнімге қосқан үлесі және экономикалық дамыған елдердегі халықты жұмыспен қамту 50% деңгейінде немесе одан асады. Қарқынды дамып келе жатқан нарықтары бар елдер үшін шағын орта бизнестің жалпы ішкі өнімге үлесі 50% - дан асады, Польша үшін 70% - ға жетеді, Чили үшін керісінше 20% - ға жуық, Үндістан үшін және одан да аз 8% - ды құрайды.

Қарамастан елеулі үлесі шағын орта бизнестің макроэкономикалық көрсеткіштері, тірі қалу шағын орта бизнестің кәсіпорындарының жоғары емес. Жаңадан ұйымдастырылатын кәсіпорындардың шамамен 50% — ы жұмыс істеп тұрған кәсіпорындар қатарында бір жыл өткеннен кейін, 3 жылдан кейін-7-8% пайызы қалады, ал 5 жылдан кейін 3% пайыздан аспайды. Дәл осы тірі қалған кәсіпорындар одан әрі даму үшін үлкен әлеуетке ие.

Бастапқы кезеңде шағын орта бизнестің өмір сүру деңгейінің төмендігі көбінесе эндогендік және экзогендік факторлармен байланысты. Негізгі эндогендік фактор бизнес негізін қалаушы мен оның командасының нормативтік құқықтық негіздерді, нарықтық заңдар мен конъюнктураны, басқарушылық құзыреттерді және т. б. білімдерінің жетіспеушілігінен көрінетін өз бизнес-жобасын іске асыруға дайындығының жеткіліксіз деңгейі болып табылады. [18,19,20]

Экзогендік факторларға мыналар жатады: - сыртқы орта компоненттерінің өзгергіштігі; ұзақ мерзімді инвестициялар үшін қаржыландыруға қолжетімділіктің шектеулілігі немесе

болмауы; - шағын орта бизнес пен технологиялық институттар мен ғылыми-зерттеу мекемелері арасындағы байланыстардың болмауы немесе әлсіздігі; шағын орта бизнес, сатып алушылар мен жеткізушілер арасында ақпарат пен байланыс ашықтығының болмауы; нарықтық ақпаратқа қол жеткізудің шектеулілігі және нарықтық білімді әзірлеу; сервистік және сұранысқа бағдарланған бизнес - ұйымдар мен қоғамдық қолдау мекемелерінің болмауы немесе әлсіздігі; - бюрократиялық және бизнес-экологиялық кедергілер.

Қорытынды. Осы проблемаларды еңсермей, шағын кәсіпорындардың пайда болуы және динамикалық дамуы, содан кейін олардың орта кәсіпорындар санатына ауысуы мүмкін емес. Бұл ретте "өтпелі" компаниялар ұсынған орта бизнес кәсіпорындары ірі бизнеске ауыспауы, ал кейбір жағдайларда нарықтағы өз позицияларын жоғалтуы мүмкін. Осыған орай, шағын орта бизнес кәсіпорындары өмірлік циклдің барлық сатыларында: құру, қалыптастыру, жұмыс істеу және дамыту бойынша мемлекеттік қолдауды талап етеді.

Бұдан басқа, кейбір елдерде шағын орта бизнес жаңа және шағын кәсіпорындарға пропорционалды түрде сокқы берген және шағын орта бизнес пен ірі фирмалар арасындағы еңбек өнімділігіндегі алшақтықты айтарлықтай ұлғайтқан 2007-2008 жылдардағы жаһандық дағдарыстың ұзақ әсеріне қарсы күресті жалғастыруда. Ресей Федерациясына қарсы экономикалық санкциялар еуропадақ елдерінің шағын орта бизнеске ерекше зиян келтірді. Бұл алшақтық теңсіздіктің, оның ішінде көптеген елдердегі жалақы теңсіздігінің өсуінің маңызды факторы болып табылады.

Біздің ойымызша, шағын орта бизнес мемлекеттік қолдаудың мәні шағын орта бизнес мемлекеттік қолдау саясаты және шағын орта бизнес дамуын мемлекеттік реттеу сияқты ұғымдар арқылы ашылады. [10,11,15,19]

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1 Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера Нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана: утв. 14 декабря 2012 года // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1200002050> 04.05.2018.

2 OECD (2017a), Small, Medium, Strong. Trends in SME Performance and Business Conditions, OECD Publishing, Paris // https://read.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/small-medium-strong-trends-in-sme-performance-and-business-conditions_9789264275683-en and-business-conditions_9789264275683-en#page1 04.05.2018.

3 Doing Business 2018. Reforming to Create Jobs. A World Bank Group Flagship Report// <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdf> Reports /English/ DB2018-Full-Report.pdf 07.05.2018.

4 OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship. SMEs, Entrepreneurship and Innovation // <http://dx.doi.org/10.1787/9789264080355-en> 05.05.2018.

5 OECD (2015) Entrepreneurship at a Glance 2015, OECD Publishing, Paris// http://dx.doi.org/10.1787/entrepreneur_aag-2015-en 05.05.2018.

6 OECD (2017), SME and Entrepreneurship Policy in Canada, OECD Publishing, Paris// <http://dx.doi.org/10.1787/9789264273467-en> 04.05.2018.

7 OECD (2016), Entrepreneurship at a Glance 2016, OECD Publishing, Paris// https://read.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/entrepreneurship-at-a-glance-2016_entrepreneur_aag-2016-en#page2 04.05.2018.

8 Indian manufacturing SMEs have the chance to contribute 50% to GDP: Power2SME's R Narayan//<https://economictimes.indiatimes.com/small-biz/sme-sector/indian-manufacturing-smes-have-the-chance-to-contribute-50-to-gdp-power2smes-r-narayan/articleshow/55958887.cms>sector/indian-manufacturing-smes-have-the-chance-to-contribute-50-to-gdp<https://economictimes.indiatimes.com/small-biz/sme-sector/indian-manufacturing-smes-have-the-chance-to-contribute-50-to-gdp-power2smes-r-narayan/articleshow/55958887.cms>power2smes-r-narayan/articleshow/55958887.cms 04.05.2018.

9 Доля МСБ в ВВП Армении очень мала и нуждается в серьезном наращивании – министр // http://arka.am/ru/news/economy/dolya_msb_v_vvp_armenii_ochen_mala_i_nuzhdaet_sya_v_sereznom_narashchivanii_ministr/ 04.05.2018.

10 Nuray Atsan Failure Experiences of Entrepreneurs: Causes and Learning Outcomes. Procedia // Social and Behavioral Sciences. – 2016. – Vol.235. – P. 435-442.

11 Review of the International Best Practice in SME State Support. National Strategy of Small and Medium Entrepreneurship Development//<http://www.unece.org/fileadmin/DAM/ceci/icp/Review/Studies/2.pdf> 05.05.2018.

12 Autio, E., M. Kronlund and A. Kovalainen. High-Growth SME Support Initiatives in Nine Countries: Analysis, Categorisation, and Recommendations. Report prepared for the Finnish Ministry of Trade and Industry. - 2007 // <http://www3.imperial.ac.uk/pls/portallive/docs/1/52835696.PDF> 04.05.2018.

13 Baldwin, J.R., Leung and Rispoli (2015), “Canada-United States Labour Productivity Gap across Firm Size Classes”, The Canadian Productivity Review: Research Paper // <http://www.statcan.gc.ca/pub/15-206-x/15-206-x2014033http://www.statcan.gc.ca/pub/15-206-x/15-206-x2014033-eng.pdf>eng.pdf 04.05.2018.

14 Бородай В.А. Экономика предприятия (организации): учебное пособие/В.А. Бородай, Е.В. Галенко, Л.В. Дегтева [и др.]. Н.Новгород: Профессиональная наука, 2018. 500 с.

15 Evaluation of SMART (including SPUR) 2001. Department of Trade and Industry. – 2001. – 4 p. // <http://drj.gov.uk/about/evaluation> 16.12.2016.

16 Оценка и оценочные исследования. Основные подходы, методы и стандарты // <http://iopp.ru/a/2008/07/07/276.html> 18.08.2016.

17 Zongjie Xiea, Jeremy Hallb, Ian P. McCarthyc, Martin Skitmored, Liyin Shena Standardization efforts: The relationship between knowledge dimensions, search processes and innovation outcomes // Technovation. – 2016. – Vol. 48–49. – P. 69-78.

18 Thomas Åstebro, JoacimTåg Gross, net, and new job creation by entrepreneurs. Journal of Business Venturing Insights. – 2017. - Vol. 8. - P. 64-70.

19 Vladislav Maksimov, Stephanie Lu Wang, Yadong Luo Institutional imprinting, entrepreneurial agency, and private firm innovation in transition economies. Journal of World Business. – 2017. – Vol.52, Issue 6. – P. 854-865.

20 Annual Report on European SMEs 2014/2015. SMEs start hiring again. SMEs Performance Review. Final Report. November 2015. European Commission//https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/annual_report_-_eu_smes_2015-16.pdf 04.05.2018.

REFERENCES

1 Strategiya «Kazakhstan-2050»: novyi politicheskii kurs sostoyavshegosya gosudarstva. Poslanie Prezidenta Respubliki Kazakhstan – Lidera Nacii N.A. Nazarbaeva narodu Kazakhstan: utv. 14 dekabrya 2012 goda // <http://adilet.zan.kz/rus/docs/K1200002050> 04.05.2018.

2 OECD (2017a), Small, Medium, Strong. Trends in SME Performance and Business Conditions, OECD Publishing, Paris // https://read.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/small-medium-strong-trends-in-sme-performancehttps://read.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/small-medium-strong-trends-in-sme-performance-and-business-conditions_9789264275683-enand-business-conditions_9789264275683-en#page1 04.05.2018.

3 Doing Business 2018. Reforming to Create Jobs. A World Bank Group Flagship Report// <http://www.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/Annual-Reports/English/DB2018-Full-Report.pdfReports/English/DB2018-Full-Report.pdf> 07.05.2018.

4 OECD Studies on SMEs and Entrepreneurship. SMEs, Entrepreneurship and Innovation // <http://dx.doi.org/10.1787/9789264080355-en> 05.05.2018.

5 OECD (2015) Entrepreneurship at a Glance 2015, OECD Publishing, Paris// http://dx.doi.org/10.1787/entrepreneur_aag-2015-en 05.05.2018.

6 OECD (2017), SME and Entrepreneurship Policy in Canada, OECD Publishing, Paris // <http://dx.doi.org/10.1787/9789264273467-en> 04.05.2018.

7 OECD (2016), Entrepreneurship at a Glance 2016, OECD Publishing, Paris// <https://read.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/entrepreneurship-at-a-glance-2016> entrepreneur aag-2016-englance-2016 entrepreneur aag-2016-en#page2 04.05.2018.

8 Indian manufacturing SMEs have the chance to contribute 50% to GDP: Power2SME's RNarayan.//<https://economictimes.indiatimes.com/small-biz/sme-sector/indian-manufacturing-smes-have-the-chance-to-contribute-50-to-gdp-power2smes-r-narayan/articleshow/55958887.cms>sector/indian-manufacturing-smes-have-the-chance-to-contribute-50-to-gdphttps://economictimes.indiatimes.com/small-biz/sme-sector/indian-manufacturing-smes-have-the-chance-to-contribute-50-to-gdp-power2smes-r-narayan/articleshow/55958887.cmspower2smes-r-narayan/articleshow/55958887.cms 04.05.2018.

9 Dolya MSB v VVP Armenii ochen' mala i nuzhdaetsya v ser'eznom narashchivanii – ministr //http://arka.am/ru/news/economy/dolya_msb_v_vvp_armenii_ochen_mala_i_nuzhdaetsya_v_sereznom_narashchivanii_ministr_/ 04.05.2018.

10 Nuray Atsan Failure Experiences of Entrepreneurs: Causes and Learning Outcomes. Procedia // Social and Behavioral Sciences. – 2016. – Vol.235. – P. 435-442.

11 Review of the International Best Practice in SME State Support. National Strategy of Small and Medium Entrepreneurship Development //http://www.unece.org/fileadmin/DAM/ceci/icp/Review/Studies/ 2.pdf 05.05.2018.

12 Autio, E., M. Kronlund and A. Kovalainen. High-Growth SME Support Initiatives in Nine Countries: Analysis, Categorisation, and Recommendations. Report prepared for the Finnish Ministry of Trade and Industry. - 2007 // <http://www3.imperial.ac.uk/pls/portallive/docs/1/52835696.PDF> 04.05.2018.

13 Baldwin, J.R., Leung and Rispoli (2015), “Canada-United States Labour Productivity Gap across Firm Size Classes”, The Canadian Productivity Review: Research Paper // <http://www.statcan.gc.ca/pub/15-206-x/15-206-x2014033http://www.statcan.gc.ca/pub/15-206-x/15-206-x2014033-eng.pdf>eng.pdf 04.05.2018.

14 Boroday V.A. Economy of the enterprise (organization): textbook/V.A. Boroday, E.V. Galenko, L.V. Degteva [et al]. N.Novgorod: Professional Science, 2018. 500 s.

15 Evaluation of SMART (including SPUR) 2001. Department of Trade and Industry. – 2001. – 4 p. // <http://drj.gov.uk/about/evaluation> 16.12.2016.

16 Ocenka i ocenochnye issledovaniya. Osnovnye podhody, metody i standarty // <http://iopp.ru/a/2008/07/07/276.html> 18.08.2016

17 Zongjie Xiea, Jeremy Hallb, Ian P. McCarthy, Martin Skitmored, Liyin Shena Standardization efforts: The relationship between knowledge dimensions, search processes and innovation outcomes // Technovation. – 2016. – Vol. 48–49. – P. 69-78.

18 Thomas Åstebro, JoacimTåg Gross, net, and new job creation by entrepreneurs. Journal of Business Venturing Insights. – 2017. - Vol. 8. - P. 64-70.

19 Vladislav Maksimov, Stephanie Lu Wang, Yadong Luo Institutional imprinting, entrepreneurial agency, and private firm innovation in transition economies. Journal of World Business. – 2017. – Vol.52, Issue 6. – P. 854-865.

20 Annual Report on European SMEs 2014/2015. SMEs start hiring again. SMEs Performance Review. Final Report. November 2015. European Commission//https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/annual_report_-_eu_smes_2015-16.pdf 04.05.2018.

РЕЗЮМЕ

Актуальность темы исследования обусловлена тем, что государственная инфраструктура поддержки малого и среднего предпринимательства представлена различными институтами и появление новых институтов поддержки и развития субъектов малого среднего бизнеса, в том числе по передаче государственных полномочий по поддержке предпринимателей сторонним коммерческим организациям. Однако деятельность этих институтов не структурирована, направления поддержки МСП повторяются, нет единой

централизованной "точки входа" для предпринимателей. Работа по взаимодействию государственных учреждений с заявителями из числа субъектов малого среднего бизнеса и организации информационных, аналитических, методических, правовых и других видов поддержки субъектов малого и среднего предпринимательства осуществляется без учета специфики деятельности и стадии развития предпринимательской организации, что обуславливает слабую зависимость от конкретных запросов и актуальных потребностей субъектов предпринимательской деятельности. Частые изменения законодательной базы; отсутствие системного подхода к развитию инфраструктуры поддержки малого и среднего предпринимательства (далее-МСП), отсутствие комплексного мониторинга и контроля качества оказываемых услуг для малого и среднего предпринимательства и т.д.) экономические барьеры (неопределенность экономической ситуации в стране, постоянный рост цен на сырье в результате роста курса рубля, высокие ставки кредитов и налогов, оплата и др.).

УДК 005.336.4
МРНТИ 06.81.23

Досанова А.К., экономикалық ғылым магистрі, негізгі автор, [https:// orcid.org/ 0000-0003-2590-229X](https://orcid.org/0000-0003-2590-229X)

«Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық-техникалық университеті» КеАҚ, Жәңгір хан көшесі, 51, Орал қ., 090009, Қазақстан Республикасы, Dosalia@mail.ru

Dossanova A.K., master of Economic Sciences, the main author, [https:// orcid.org/ 0000-0003-2590-229X](https://orcid.org/0000-0003-2590-229X)

NJSC «West Kazakhstan Agrarian and Technical University named after Zhangir khan», Uralsk, st. Zhangir khan 51, 090009, Kazakhstan, Dosalia@mail.ru

БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ОБЛЫСЫ БОЙЫНША АГРОӨНЕРКӘСІП КЕШЕНІНІҢ ЖАҒДАЙЫ МЕН ДАМУ БАҒЫТТАРЫ THE CURRENT STATE AND DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF THE AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX OF THE WEST KAZAKHSTAN REGION

Аннотация

Қазақстан Республикасы тұрғындардың басым көпшілігінің тіршілік әрекетінің саласы ауыл шаруашылығы болып табылатын аграрлық индустриялық республика болып табылады. Бүгінгі таңда ауылдық жерлерде халықтың қырық төрт пайызға жуығы тұрады және ауылда тұратын және жұмыс істейтін адамдардың, сонымен бірге осы салаға қандай да бір байланысы бар адамдардың ғана емес, барлық қазақстандықтардың әл-ауқаты да ауыл шаруашылығы өндірісінің даму дәрежесімен тығыз байланысты екені анық. Бізге белгілі болғандай, әлемдік нарықта құрамында клейковинасы көп бидайдың күшті және қатты сорттарына үлкен сұраныс бар, сондықтан Қазақстанның астық өсіретін аудандарында дәл осындай бидай сорттары өсіріледі, бұған климат та оң ықпал етеді.

Сондай-ақ Қазақстанда ауыл шаруашылығының негізгі салаларының бірі болып мал шаруашылығы табылады. Бұл сала ел тұрғындарын азық – түлікпен, ал жеңіл өнеркәсіпті қажетті шикізатпен қамтамасыз етеді. Республиканың солтүстік аудандарында шошқа шаруашылығы және сүтті мал шаруашылығы, ал оңтүстігінде етті мал шаруашылығы, қой шаруашылығы, жылқы шаруашылығы және түйе шаруашылығы, батыста және шығыста етті мал шаруашылығы және жылқы шаруашылығы басым. Құс шаруашылығы еліміздің барлық өңірлеріне біркелкі таралған.

Ауыл шаруашылығы экономикасының негізінде диалектикалық әдіс жатыр. Оның мәні мынада: құбылыстарды бір-бірінен ажыратпау керек, окшауланбайды, бірақ біртұтас тұтастық ретінде қарастыру керек. Барлық заттар мен процестер бір-бірімен органикалық байланысты, бір-біріне тәуелді және бір-бірін анықтайды деп болжанады. Фактілердің мәнін анықтау үшін деректерді жинау жаппай болуы керек, оларды ұйымдастыра және ұйымдастыра білу, олардағы негізгі сілтемені табу маңызды.